

משקלי השמות בגזרות נל"י / ה ונל"א

הנמכת תנועה לפני גרונית

המשקל ומשמעותו	גזרת נל"י/ה	גזרת נל"א
קטלון שמות מופשטים / אחרים	נקיון, חזיון, בזיון, הגיון, פליון, זכיון / גליון	קפאון, צמאון, דפאון / בפטאון (כתב עת)
קטלון שמות מופשטים	דמיון, פרויון, פדיון, שויון, צביון, רפיון, רעיון	
קטאי שמות מופשטים / אחרים	פנאי, תנאי, בלאי, תנאי, לנאי	מצאי, מלאי / טלאי
קטאי (=קטל) בעלי מקצוע	בנאי, כפאי, חזאי, גבאי	פלאי (סוהר)
בעלי תכונה	רמאי, בדאי, זכאי, רשאי	קנאי
כאבים ומכשירים	גלאי, שנאי	
קטלון בעלי מקצוע	קנן, זכנן, סקנן, שחנן, נסנן, תלנן	קרנן [ק-ר-א]
בעלי תכונה	שתנן, פתנן, בכנן, בלנן	
כאבים ומכשירים	גרנן*	
קטלון מקומות	חניון, קניון (מרכז קניות)	
קוטל (בינוני פועל בניין קל)	רועה, כורה, אופה, רואה חשבון, הוגה דעות	רופא
קטיל (בינוני פועל בניין קל)	תלוי, פנוי, רצוי, בנוי, רפוי, בלוי, גלוי, קנוי	פלוא, פרוא, קפוא / קרוא (מוזמן), נשווא קרוי, סמוי, נשווי, מצוי, חבוי
מקטיל (בינוני בניין הפעיל)	מרצה, מנחה	ממציא, מצפיא (מנהיג צבאי)
כאבים ומכשירים		מקפיא (פריזר)
מקטל כאבים ומכשירים	מצלה (מנגל), ממחה (בלנדר), מטפה (מכל לכיבוי אש)	מטאטא (מרובעים + נלי"א)
מקטל כאבים ומכשירים	מתלה, מכסה	מנשא, מקרא (במפה)
מקטלה כאבים ומכשירים		מקראה 1. מיקרופיש או מיקרופילים 2. קיצור של מקראת עזר [טלפרומפטר]
מקטלה כאבים ומכשירים		מקראה (ספר לימוד הכולל טקסטים שונים)
מקטלה מקומות	מטוואה (בית מלאכה לטוויית חוטים)	מדשאה, מרפאה, מכלאה, מסבאה
מקטל מקומות	מרעה, מצפה, מכרה, מבנה, מקנה בהנמכת תנועה: מחסה, מעלה, מעבה (מעבה היער)	מכלא (מתחם מגודר וסגור לבעלי חיים), מקשה [ק-ש-א]**
משמעות שונות	משנה, מלוה, מתנה / בספורט: מקצה, משחה	מקרא (פסוק בתנ"ך), מקפא (גילי), מבטא
שם עצמה - בניין קל	מפנה, משנה, מתנה	ממצא
קטלה שם עצמה - בניין קל	בדיה, ראנה, מננה, רונה, חננה, חונה, הונה, מחאה [מ-ח-ה]	
קטילה שם עצמה - בניין קל	בניה, כפיה, זכיה, פניה, קליה, שהיה, חניה, שגיא	קריאה, מציאה, פליאה, נשיאה
קטיל שם עצמה - בניין סוצל	שנוי, זכוי, פנוי, מנוי, לוי, ודוי, רשוי, בנוי	בוא, צוא, ודוא, מלואים, נשואים בטוי, דכוי, חטוי, מלוי, נבוי, רפוי
קטלה שם עצמה - בניין סוצל	צנאה [צ-ו-ה]	
הקטלה / אקטלה שם עצמה - בניין הסוצל	הפרנה, הפלה, השקנה, הדמנה / אפלה הרצאה, השואה, החיאה, הסואה, התראה	החטאה, הקפאה, המצאה, המראה
התקטלות שם עצמה - בניין התפעל	התחזות, התגלות, השתנות, הדמות [ד-מ-ה]	התמצאות, התבטאות, התמלאות

*גריין הוא קטע קצר ממשך, מפרסומת או מסרט שתפקידו ליצור עניין בהמשכו (בלועזית: teaser). **שדה של קישואים, של אבטיחים, של מלונים וכדומה.

כתב, ערך והגייה: אריאל חסון, הגימנסיה הריאלית, ראשון לציון

- כדי למצוא את השורש של שם יש לחפש משפחות מילים. למשל, **כְּלַאי** – כלא, כולא, כליאה ← שורש **כ-ל-א**; **רְשָׁאי** – מרשה, הרשיתי, להרשות ← שורש **ר-ש-י/ה**; **קָרְנָן** – מקריא, קרא, לקרוא ← שורש **ק-ר-א**; **מְלַאי** – מילא, מלא, ממולא ← שורש **מ-ל-א**.
- על מנת למצוא את השורש של שם פעולה יש למצוא את צורת עבר נסתר של הפועל באותו הבניין. לדוגמה, **הַמְרִיָּאָה** – הוא אתמול המריץ ← שורש **מ-ר-א**; **הַלּוֹאָה** – הוא אתמול הלווה ← שורש **ל-ו-ה**; **צוּנְאָה** – הוא אתמול ציווה ← שורש **צ-ו-ה**; **מְחַאָה** – הוא אתמול מחה ← שורש **מ-ח-ה**.

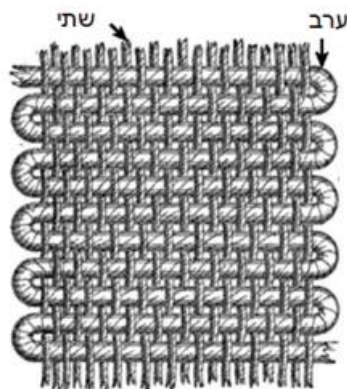
משקלים מיוחדים בגזרת נל"י/ה

❖ שמות בסיומת יֵה – *צ' פ' רוב שמות תואר*

- קָטָה** – נְכָה [נ-כ-י/ה], נָאָה, יָפָה, שָׁנָה, קָשָׁה, עָבָה, רָפָה, קָצָה ☞ בנסמך: יָפָה עיניים, קָצָה חוט, קָשָׁה יום וכיו
- קָטָה** – גָּאָה [ג-א-י/ה]⁽¹⁾, לָאָה⁽²⁾, כָּהָה⁽³⁾, קָהָה⁽⁴⁾

❖ שמות שונים שלה"פ שלהם היא יו"ד נחה או חסרה – *צ' פ' רוב שמות עצם מופשטים*

קָטִי – יָפִי [י-פ-י/ה], חָלִי, עָבִי, קָשִׁי, שָׁנִי, רָאִי⁽⁵⁾ ☞ בכתב מלא עם וי"ו: יופי, חולי, עובי, קושי, שווי

שְׁתֵי וְעָרְבִי היא שיטת אריגה שבה שזורים חוטי אריג אופקיים בין חוטים אנכיים ויוצרים יריעת בד צפופה. בשל צורת השזירה הצפופה, המושג שתי וערב משמש בהשאלה לתיאורים שונים בתחומי המשפט, השירה, תכנון הערים ועוד. (מתוך ויקיפדיה, האנציקלופדיה החופשית)

- קָטוּת** – גָּאוּת [ג-א-י/ה]⁽¹⁾, לָאוּת⁽⁶⁾, קָהוּת⁽⁷⁾, רְעוּת⁽⁸⁾
- קָטוּת** – שְׁטוּת [ש-ט-י/ה], תָּלוּת, זָכוּת, דָּמוּת, בָּלוּת, רָאוּת, רְשׁוּת, גְּנוּת, זְנוּת, כָּסוּת, פְּדוּת, לְקוּת⁽⁹⁾
- קָטוּת** – טָעוּת [ט-ע-י/ה], גָּלוּת, חָזוּת, נְכוּת, חָסוּת, שְׁהוּת⁽¹⁰⁾
- קָטוּן** – חָזוּן [ח-ז-י/ה], רָזוּן, רָצוּן, הָמוּן, גָּוּן
- מְקָטָה** (מְקָטָלָה) – מְצָה [צ-ו-י/ה], מְשָׁנָה⁽¹¹⁾, מְרָמָה, מְקָשָׁה⁽¹²⁾, מְחָלָה
- מְקָטִית** – מְגָבִית [ג-ב-י/ה], מְרָבִית, מְעָלִית, מְסָכִית⁽¹³⁾
- תְּקָטוּת** – תְּרָבוּת [ר-ב-י/ה], תְּחָרוּת
- תְּקָטָה** (תְּקָטָלָה) – תְּקָה [ק-ו-י/ה], תְּגָה, תְּחָה
- תְּקָטִית** – תְּבָנִית [ב-נ-י/ה], תְּפָנִית, תְּרָמִית, תְּגָלִית, תְּמָצִית, תְּכָלִית, תְּרָבִית, תְּדָמִית, תְּשָׁתִית [ש-ת-י/ה]⁽¹⁴⁾

⁽¹⁾ מן השורש ג-א-י/ה גם המילה: גָּאָה ⁽²⁾ עיף, תשוש ⁽³⁾ שאינו בהיר ⁽⁴⁾ שאינו חד ⁽⁵⁾ למשל: קָצַר רואי ⁽⁶⁾ עייפות למשל: קָהוּת חוששים ⁽⁷⁾ מן השורש ר-ע-י/ה גם המילים: רָע (חבר) ורָעָה (אישה נשואה) ⁽⁸⁾ למשל: לְקוּת למידה ⁽⁹⁾ גם שְׁהוּת ⁽¹⁰⁾ שתי משמעויות: א) הַמְשָׁנָה – אוסף ההלכות של התורה שבעליה שנערכו על ידי רבי יהודה הנשיא בשישה קבצים (שישה סדרי משנה) בשנת 200 לספירה לערך. ב) תורה, תיאוריה או דוקטרינה של הוגה דעות או של קבוצת אנשים בתחום מסוים, למשל: מְשָׁנָתוֹ של הרמב"ם, מְשָׁנָתוֹ של הפילוסוף ברוך שפינוזה, מְשָׁנָתוֹ של כוהני הדת. ⁽¹¹⁾ מְקָשָׁה [ק-ש-י/ה] – דבר שהוא שְׁלֵמוֹת אחת בלי חיבורים של חתיכות-חתיכות. רווח בעיקר בצירוף מְקָשָׁה אֶחָת. ⁽¹²⁾ חלק מן הצירוף חֶלּוֹן מְסָכִית – חלון עשוי פסיפס של זכוכית צבעונית (נכתב גם בשי"ן: מְסָכִית). בלועזית: ויטראז' (צרפתית). ⁽¹³⁾ לשורש **ש-ת-י/ה** שתי משמעויות: א) לגמוע נוזלים, **לשתות** (drink); ב) לְאָרוֹג או לרקום, למשל בצירוף **שְׁתֵי וְעָרְבִי**, ומכאן בהשאלה להוות **יסוד** או **בסיס**, למשל במילה תְּשָׁתִית או בהקשר של אָבֶן תְּשָׁתִית שהייתה בקודש הקודשים של בית המקדש ושעל פי חז"ל ממנה הושתת העולם. שורש המילים תְּשָׁתִית ותְּשָׁתִית ש-ת-ת הוא שורש תנייני הנגזר משם העצם תְּשָׁתִית.

שורש תנייני האזכור של מילות האזכור הנ"ל

שורש תנייני הוא שורש שני חדש הנוצר משם עצם בשורש ראשוני נתון על ידי הוספת אחת מהמוספיות שלו.

שורש ראשוני מילת הנ"ל	שם מן השורש הראשוני	שורש תנייני (שורש שני חדש)	דוגמאות לפעלים ופועלים מן השורש התנייני
ע-ש-י/ה (עשה, מעשה, תעשה)	תעשה	ת-ע-ש	תעש, תעוש, מתעש
ש-ת-י/ה (שתי וערב, אבו השתי, השתית)	תשתית	ש-ת-ת	השתית, להשתית
מ-צ-י/ה (מצה, מצוי, תמצית)	תמצית	ת-מ-צ-ת	לתמצת, תמצות
ר-ב-י/ה (הרבה, התרבה, תרבות)	תרבות	ת-ר-ב-ת	מתרבת, לתרבת
ח-ז-י/ה (חזה, חזיון, מחזה)	מחזה	מ-ח-ז	המחזי, להמחזי
ד-מ-י/ה (דומה, הדמה, דמיון)	דמיון	ד-מ-י-נ	דמיו, מדמיון
ר-א-י/ה (ראה, התראה, ראיון)	ראיון	ר-א-י-נ	ראיו, מראיו, התראיון

שורש ראשוני מילת הנ"ל	שם מן השורש הראשוני	שורש תנייני (שורש שני חדש)	דוגמאות לפעלים ופועלים מן השורש התנייני
ק-ר-א (קרא, הקריא, קרין)	קרין ⁽¹⁾	ק-ר-י-נ	קרין, לקרין

⁽¹⁾ תצורת המילה קרין היא שורש ק-ר-א במשקל קטלן (משקל בעלי התפקידים). היו"ד במילה היא באנלוגיה לגזרת נל"י/ה.

מצלה [צ-ל-י/ה]

מראה [ר-א-י/ה]

מטפה [ט-פ-י/ה]

ממחה [מ-ח-י/ה]

כתב, ערך והגיה: אריאל חסון, הגימנסיה הריאלית, ראשון לציון